

פתח דבר افتتاحية

ان افتتاحية متحف حضارات الاسلام وشعوب المشرق في بئر السبع هي حدث لا يمكن التقليل من أهميته: المبنى التاريخي - المسجد الكبير الذي بني على يد السلطان العثماني عبد الحميد الثاني في بداية القرن العشرين كجزء من مجموعة مبان حكومية في المدينة الجديدة التي أقامها - يعود ثانية ليكون متحفا. وذلك بعد أن كان مغلقا خلال أكثر من عشرين سنة وبعد استثمارات كبيرة للترميم, وللمحافظة والملائمة للمستلزمات الحالية التي كان يحتاجها المتحف. ان المتحف بغاياته الجديدة يحافظ على ذكريات أهدافه السابقة, كمسجد كان مستخدما في النصف الاول من القرن العشرين, وكمتحف أثري منذ الخمسينات. منذ اعادة فعاليته, يصبح المتحف واحدا من سلسلة متاحف وأماكن تاريخية نشط بسبب التطوير في المدينة القديمة في بئر السبع مع بداية القرن الواحد والعشرين. مع ذلك, فهو متحف مميّز في اسرائيل, إذ انه قد كرس لحضارة الاسلام ومتواجد في داخل مبنى اسلامي تاريخي يثير الإعجاب ويوقظ الایحاءات.

ان الهدف الذي نُصّب أمام أعين طاقم تأسيس المتحف, والذي حُددت الغاية منه في قرار المحكمة الذي بسببه ظل المبنى فارغا فقط, كان مركّبا: فبداية بتعريف الرؤية والمفهوم المتحفيين, ثم بواسطة المراحل العملية للبحث والكتابة, استعارة المعروضات, تشكيل واقامة, ثم

مתיחתו של מוזאון לתרבות האסלאם ועמי המזרח בبار שבע היא אירוע שאין להמעיט בחשיבותו: המבנה ההיסטורי - המסגד הגדול שנבנה על ידי הסולטן העות'מאני עבד אל חמיד השני בראשית המאה העשרים כחלק מקבוצת מבני שלטון בעיר החדשה שהקים - חוזר שוב לתפקד כמוזאון. זאת לאחר שהיה סגור במשך למעלה מעשרים שנה ולאחר השקעות נכבדות בשיקום, בשימור ובהתאמה לצרכים עדכניים של מוזאון. ביעודו החדש המוזאון משמר את הזיכרון של תפקידיו הקודמים, כמסגד שהיה בשימוש במחצית הראשונה של המאה העשרים, וכמוזאון ארכאולוגי מאז שנות החמישים. עם השבתו לפעילות מצטרף המוזאון לשורה של מוזאונים ואתרים היסטוריים שזכו לפיתוח בעיר העתיקה של באר שבע בראשית המאה העשרים ואחת. עם זאת, זהו מוזאון ייחודי בישראל המוקדש לתרבות האסלאם ונמצא בתוך מבנה אסלאמי היסטורי מרשים ומעורר השראה.

האתגר שניצב בפני צוות ההקמה של המוזאון, שייעודו הוגדר בפסיקת בית משפט ולרשותו עמד הבניין הריק בלבד, היה מורכב: מהגדרת החזון והתפיסה המוזאולית, דרך השלבים המעשיים של מחקר וכתובה, השאלת המוצגים, עיצוב והקמה ועד לפתיחה החגיגית של המוזאון לקהל עם התערוכה "קשרים" בדצמבר 2014. בבסיס כל אלה עמדה לנו לאורך כל הדרך האמונה

המשותפת לאוצרת המוזאון, הד"ר שרון לאור־סירק ולי, מנהלת המוזאון, כי מדובר כאן באתגר שמשמעותו התרבותית חורגת מן המשימות העומדות בדרך כלל בפני מנהלים ואוצרים של מוזאוניום. לנגד עינינו עמדה השאיפה – שכלל אינה מובנת מאליה בימים אלה – להציג את עושרה ואת יופייה של תרבות האסלאם ולעורר סקרנות והתעניינות באמצעות החוויה; לחשוף את אוצרות התרבות הזאת לקהל שידעויותיו על האסלאם מוגבלות לדיווחים על אירועים אלימים באמצעי התקשורת; לקרב את האוכלוסייה המוסלמית ברחבי הארץ למוזאון ולתכולתו; להצביע על מסכת הקשרים הארוכה בין תרבויות המזרח, הים התיכון ואירופה והמפגשים הבין־תרבותיים שנמשכים גם היום; וכל זאת מבלי שעומד לרשות המוזאון פריט אחד באוסף או האמצעים להקים אוסף כזה.

שותפים ותומכים מן הצד המנהלי, הכלכלי והביצועי סייעו למימוש השאיפות. עיריית באר שבע והעומד בראשה, רוביק דנילוביץ', קיבלו בהבנה וברצון את פסיקות בית המשפט הגבוה לצדק (יוני 2011) ולקחו חלק בכל השלבים של הקמת המוזאון. לצד ראש העיר הובילו את המהלך אבישג אבטובי, מנכ"לית העירייה, ונסים סספורטס, מנכ"ל החברה העירונית "כיוונים" שקיבלה את ניהול המוזאון החדש בצד מוזאון הנגב לאמנות. ביוזמתה ובסיועה של המחלקה למוזאוניום במשרד התרבות, ומי שעמדה בראשה, עידית עמיחי, התקבלה תמיכה ממשלתית משמעותית למימון הסבתו של הבניין לתנאי התצוגה המתאימים ולתערוכת הפתיחה. רשות העתיקות הייתה שותפה נאמנה בניהול הפרויקט ודליה סלע, מחברת א.א. הנדסה, עמלה במסירות אין־קץ על הפיקוח. לכולם שלוחה התודה על הליווי לאורך כל הדרך.

לעונג הוא לי לברך את הד"ר שרון לאור־סירק על האוצרות המשובחת של התערוכה "קשרים", אשר באמצעות מבחר לא גדול של פריטים מן התרבות האסלאמית המסורתית ויצירות אמנות בנות זמננו, מצליחה להרחיב את הדעת ואת הלב, בבחינת מעט המחזיק את המרובה. הצירוף של המוצגים למכלול הרמוני אחד חב לא מעט לעיצוב המקורי והמוקפד של חלל התצוגה, פרי יצירתם

וوصول الى الافتتاحية الاحتفالية للمتحف للجمهور في المعرض "روابط" في ديسمبر 2014.

من وراء كل ذلك، وخلال كل هذه المسيرة، كان الحافظ للعمل هو الثقة المشتركة بأمانة المتحف، الدكتوراة شارون لئور – سيرق ولي، مديرة المتحف، لأننا في ذلك ازاء هدف معناه الحضاري يختلف عن مهمات أخرى تقف، عادة، أمام مدراء وأمناء متاحف. فنصب أعيننا كان طموح – وهو طموح، بتاتا، غير مفهوم ضمنا هذه الايام – أن نعرض غنى وجمال الحضارة الاسلامية وأن نثير الفضول والاهتمام بواسطة التجربة، وكشف كنوز هذه الحضارة للجمهور الذي معرفته عن الاسلام محدودة، مرجعيتها تقارير الأحداث العنيفة في وسائل الاعلام، وأن تقرب السكان المسلمين في أنحاء البلاد للمتحف ومحتوياته، وأن نشير الى نسيج العلاقات، طويلة المدى، بين حضارات المشرق، البحر الابيض المتوسط وأوروبا واللقاءات متعددة الحضارات التي لا زالت مستمرة حتى يومنا هذا، كل ذلك، بدون أن يكون في مجمّع المتحف غرض واحد أو وسائل لتأسيس مجمّع كهذا.

هنالك شركاء وداعمون من المجال الاداري، الاقتصادي والتنفيذي ساعدوا في تحقيق الطموح. بلدية بئر السبع والذي يرأسها، روبيك دنيلوبيتش، تقبلوا بتفهم وبارادة قرار المحكمة العليا(يونيو 2011) وشاركوا بكل مراحل اقامة المتحف. جنبا الى جنب، مع رئيس البلدية، دعموا هذا المشروع، أبيضاح أبطوبي، المديرية العامة للبلدية، ونسيم سسيورتاس، مدير عام الشركة المدنية "كيفونيم" التي أوكل لها ادارة المتحف الجديد بجانب متحف النقب للفنون. وبفضل مبادرة ومساعدة قسم المتاحف في وزارة الثقافة، ومن ترأسته، عديت عميحي، حصلنا على دعم حكومي وافر لتمويل ملائمة المبنى لشروط العرض المناسبة ولمعرض الافتتاحية. سلطة الآثار كانت شريكة مخلصنة لادارة المشروع ودالية سيلع، مؤلفة دفتر أ.أ. هندسة، عملت باخلاص وتфан في المراقبة والتفتيش. الى الجميع، الشكر الجزيل على المرافقة طول الطريق.

يسعدني أن أبارك الدكتوراة لئور – سيرق على الامانة الممتازة لمعرض "روابط"، والتي بواسطة تشكيلة غير كبيرة من الاغراض التي تعود للحضارة الاسلامية التقليدية

של האדריכלים יורם שילה ויעל בן ארויה, שידעו לשמור על אופיו ההיסטורי של הבניין ולהעניק לו איכות אסתטית עדכנית ומרגשת באמצעות כיסוי הבד, שעוצב במיוחד לשם כך, ותכנון מתקני התצוגה, ועל כך הם ראויים למלוא ההוקרה. העיצוב הנאה נדרש לביצוע איכותי ואת זה סיפקה חברת דדוליון בניצוחם של דדו ופמלה, שהשקיעו מאמצים, ידע וניסיון מקצועי ראויים להערכה על מנת להגיע לתוצאה המרשימה שהשיגו. השלים את המלאכה יהודה לוי בתכנון ובביצוע המיומן והמדויק של התאורה.

לא היינו יכולים לממש את החלום ללא נדיבותם של המשאילים לתערוכה ובראשם מוזיאון ישראל, ירושלים ובמיוחד האוצרת לאמנות האסלאם, נעמה ברוש, שליוותה את הקמת המוזאון ואת תערוכת הפתיחה למן השלבים הראשונים. מנהל מעבדות שימור במוזיאון ישראל דוד ביגלאייזן והאוצרות שלומית שטיינברג וטליה עמאר סייעו כדי לאפשר את קיום התערוכה ואת העשרתה במוצגים מגוונים. שטיחים חשובים הושאלו לתערוכה על יד המוזאון לאמנות האסלאם בירושלים הודות לתמיכתה של האוצרת רחל חסון. האספנים הפרטיים רחל מילשטיין וזאב הולצמן השאילו מוצגים מיוחדים מאוספיהם והאמינים שי אלוני ונבט יצחק השאילו מיצירותיהם. לכולם אנו מודים מקרב לב על הרצון ועל ההתלהבות שגילו בהשתתפותם בפרויקט זה.

הקטלוג הוא יצירה שאחראים לה מספר שותפים: מחברות המאמרים, שרון לאור־סירק ויהודית שפלן, העורכת הלשונית קרין חזקיה, המתרגמים, ליליאן שטיין, דיאנה רובננקו וד"ר סאלח אבו ליל מסארווה, צלמי מוזיאון ישראל, כטר לני ואלני פוזנר, והצלמים ולדימיר נייחין ועמית גירון. העיצוב של הקטלוג ושל כלל התדמית הגרפית של המוזאון – מן הלוגו ועד לאתר האינטרנט – הם פרי הכישרון הנדרש של נעמי ניגר ודנה גז – סטודיו גז שהשקיעו מחשבה עמוקה ויכולת ביצוע ברמה הגבוהה ביותר. אין ספק שזכינו והקטלוג הראשון שיוצא לאור במוזאון לתרבות האסלאם ועמי המזרח מציב רף גבוה של איכות ומקצועיות.

המוזאון לתרבות האסלאם ועמי המזרח בבאר שבע הוא מוזאון צעיר בתוך מעטפת של בניין היסטורי; בניין המשקף מסורות אדריכליות רחוקות אך נבנה מחומרים מקומיים.

ואידاعات פنية حديثة, נجحت في توسيع أفاق المعرفة وجذب القلوب، وكل ذلك بواسطة القليل الذي يمثل الكثير. ان دمج المعروضات لتشكيلة واحدة منسجمة مدين، ليس قليلا، للتشكيل الاصلي الصارم لفضاء المعرض، نتاج ابداع المهندسين المعماريين، يورام شبلده وياعل بن أرويه، اللذان عرفا كيف يحافظا على طابع المبنى التاريخي ومنحه جودة جمالية خالية ومثيرة بواسطة غطاء القماش، الذي صمم خصيصا لذلك، وحظّظا أجهزة المعرض، لهذا فهما جديران بالتقدير الكبير. ان التصميم الجميل يتطلب التنفيذ الجيد وهذا ما قدمت لنا اياه شركة ددولان بارشاد ددو وفمלה، اللذان قدّما جهودا، معرفة وتجربة مهنية جديرة بالتقدير، وذلك من أجل الوصول الى النتائج المدهشة التي حصلنا عليها. أكمل هذا العمل يهودا ليفي بتخطيط وتنفيذ مُدَرَّب ودقيق للأضواء.

لم نكن نستطيع تحقيق هذا الحلم بدون كرم المعيرين للمعرض وعلى رأسهم متحف اسرئيل، القدس، وخاصة أمانة الفن الاسلامي، نعمة بروش، التي رافقت اقامة المتحف ومعرض الافتتاحية منذ المراحل الاولى. مدير مختبرات الحماية في متحف اسرئيل دافيد بيجلبيزين والأمينات شلوميت شطايנبرج وتاليه عمار، ساعدوا من أجل تحقيق اقامة المعرض واغناءه بمعروضات مختلفة. سجاجيد مهمة استعيرت للمعرض على يد متحف الفن الاسلامي في القدس بفضل دعم الأمانة راحيل حسون. المَحْرَّان الخاَصَّان راحيل ميلشطيبن وزئيف هولتسمن استعارا معروضات خاصة من مجمّعهما والفنانان شاي ألوني ونبط يتسحاق استعارا من ابداعاتهما. لكل هؤلاء، الشكر الجزيل من صميم قلوبنا على الارادة وعلى الحماس الي أظهروه خلال مشاركتهم في هذا المشروع.

أما القائمة (كتلوج) فهي ابداع مسؤول عنه عدد من الشركاء: مؤلّفات المقالات، شارون لئور سيرق ويهوديت شفلن، المحرّرة اللغوية كارين حزكياه، المترجمون، ليليان شطايين والدكتور صالح أبو ليل مصاروة، مصوّر متحف اسرئيل، بتر لني وإيلي بوزنر، والمصوّرّون فلاديمير نبيحن وعصيت جيرون. تصميم القائمة (كتلوج) وكل الصور البيانية للمتحف – بداية من اللوجو(الرمز) وحتى موقع الانترنت – هم نتاج المهوبة النادرة لدى نعو مي جيبيز، وطاقم ستوديو

כי 3 הדי פּוּר מלּוּ ובעמק, ובמקדּרה תּנפּיזיּה גאליה גּדא. לא שׁיכ אָנא קדּ פּרְנא בּאלקאּימה (קּטלוג) האולּוּ תּי נשׁרַת עלּי ידּ מַתחַף הַחזארה האסלאמיّة ושׁעוב המשׁרַק והּי תּפְדֵם מסְטוּי גאָל מן הגּוּדוּ והחַרפּיַה.

אן מַתחַף חזארה האסלאם ושׁעוב המשׁרַק פּי בְּרַ הסבּע הוּ מַתחַף חדיּת העהד בּדאחַל קשׁרה מביני תאריחּי, מביני בעקס תּקאליד מעמאריה בעידה, לכן בְּנִי מן מואד מַחליה. כּמתחַף מן גאיהתּה חמאיה ותּוּזיחַ מאזּי חזארה כּבירה וגנייה, ינּזר אלּי המסְתּקיל טאליא אָן נגּסדּ פּי דאחַלנא ומן חּלל פעאליאטנא מנּטוּמה עלּאקאָת מעגְדֵה מן רואבּט ביין החזאראת, תּחַתּרַק החּדוּד והלּזמנה. המעַרַז "רואבּט" הוּ החּטוּוה האולּוּ פּי הַזּה הַתּריק המּטעָה.

הדקּטורה דאליא מנור

מדירה ואמינה מרכזיַה

מַתחַף חזארה האסלאם ושׁעוב המשׁרַק, בְּרַ הסבּע

כּמוזאון שׁייעודו לשמר ולהאיר את העבר של תרבות גדולה ועשירה הוא צופה אל העתיד ומבקש לגלם בתוכנו ובפעילותו מערכת מסועפת של קשרים בין־תרבותיים, חוצי גבולות וזמנים. התערוכה "קשרים" היא צעד ראשון בדרך מרתקת זו.

ד"ר דליה מנור

מנהלת ואוצרת ראשית

מוזאון לתרבות האסלאם ועמי המזרח, באר שבע

קשרים
روابط
Knots

